

Poczwarówka Geyera *Vertigo geyeri* (1013)

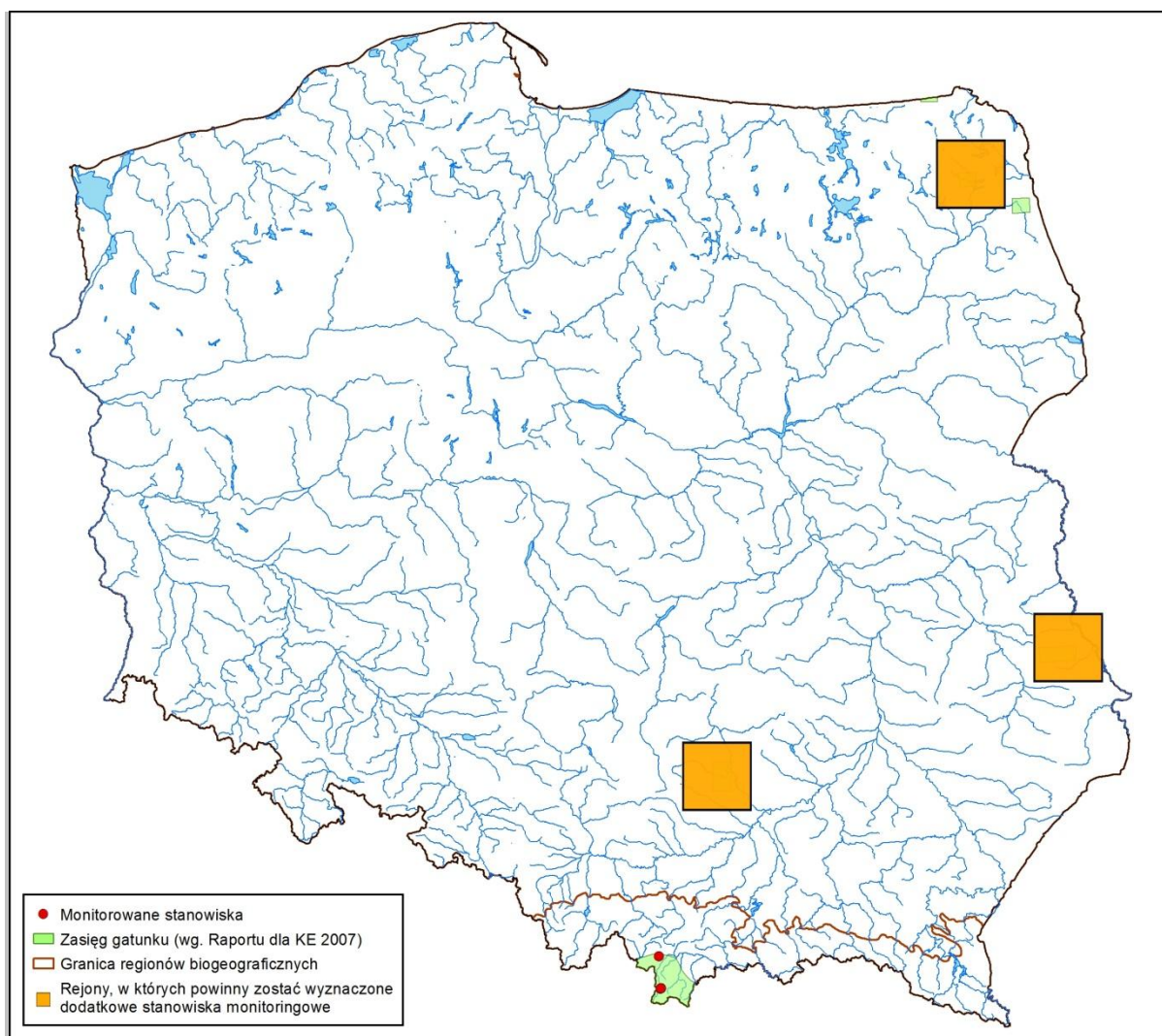

Koordynator: Katarzyna Zając

Eksperci: Zając Katarzyna

Gatunek występuje w Polsce jedynie w regionie biogeograficznym alpejskim.

Liczba i lokalizacja stanowisk i obszarów monitoringowych

Ryc. 1. Rozmieszczenie stanowisk monitoringu gatunku na tle jego zasięgu geograficznego

Poczwarówka Geyera to ślimak lądowy, relikwit polodowcowy. Jest silnie wapieniolubna. Zamieszkuje siedliska wilgotne, górskie i niżowe torfowiska zasadowe o charakterze młak, mechowisk i turzycowisk (typ siedlisk przyrodniczego o kodzie 7230). Jest silnie związana z wysiękami wód z dużą zawartością wapnia (np. źródłiskami wapiennymi). Preferuje niskie murawy z turzycami *Carex* sp. Badania prowadzone na Wyspach Brytyjskich wykazały jej silny związek z turzycą łuszczkowatą *C. lepidocarpa*. Spotykana jest również, aczkolwiek rzadziej, w siedliskach zdominowanych przez kępy marzycy czarniawej *Schoenus nigricans*. Przebywa też wśród mchów i szczątków roślin, szczególnie tam gdzie w podłożu znajdują się martwice (tufy) wapienne.

Występowanie tego gatunku w Polsce zostało potwierdzone dopiero niedawno. Wcześniejsze informacje dotyczą stanowisk subfosylnych (Zajączkowska 1983, Alexandrowicz S.W., Alexandrowicz Z. 1999, Dobrowolski i in. 2005). Stanowisko z okolic Białowieży położone jest w białoruskiej części Puszczy Białowieskiej. Aktualne stanowiska poczwarówki Geyera w Polsce znajdują się na Podhalu (Horsak 2005 i niepubl.).

Dla potrzeb monitoringu 2009 r. obrano 6 stanowisk (tab. 1), które są zlokalizowane na dwu obszarach Natura 2000: PLH120026 Polana Biały Potok oraz PLH120016 Torfowiska Orawsko-Nowotarskie.

Tab. 1. Zestawienie badanych stanowisk i obszarów.

Lp.	Nazwa stanowiska	Lokalizacja stanowiska
1.	Polana Biały Potok 1	Obszar Natura 2000 PLH120026 Polana Biały Potok
2.	Polana Biały Potok 2	Obszar Natura 2000 PLH120026 Polana Biały Potok
3.	Polana Biały Potok 3	Obszar Natura 2000 PLH120026 Polana Biały Potok
4.	Puścizna Rękowiańska 1	Obszar Natura 2000 PLH120016 Torfowiska Orawsko-Nowotarskie
5.	Puścizna Rękowiańska 2	Obszar Natura 2000 PLH120016 Torfowiska Orawsko-Nowotarskie
6.	Puścizna Rękowiańska 3	Obszar Natura 2000 PLH120016 Torfowiska Orawsko-Nowotarskie

Wyniki badań i ocena stanu ochrony.

Podsumowanie ocen wskaźników na badanych stanowiskach

Tab. 2. Zestawienie ocen wskaźników na badanych stanowiskach (podano liczbę stanowisk z określoną oceną danego wskaźnika)

Parametr	Wskaźniki	Ocena			
		FV	U1	U2	XX
Populacja	zagęszczenie	-	5	1	-
	struktura wiekowa	1	3	2	-
Siedlisko	powierzchnia potencjalnego siedliska	6	-	-	-
	malakocenoza	5	1	-	-
	stopień zarośnięcia	6	-	-	-
	stopień wilgotności	6	-	-	-
	fragmentacja siedliska	6	-	-	-

Wskaźniki stanu populacji:

Zagęszczenie. Na pięciu badanych stanowiskach zagęszczenie wahało się od 2 do 4 os./m² zostało ocenione jako niezadowalające (U1). W porównaniu z niektórymi populacjami na Słowacji (Horsak, Hajek 2005) są to populacje o niskiej liczebności. Na jednym stanowisku (Puścizna Rękowiańska 1) poczwarówek nie stwierdzono (ocena - stan zły U2).

Struktura wiekowa. Oceny tego wskaźnika są dość zróżnicowane na badanych stanowiskach, ale generalnie nie są właściwe. Tylko na 1 stanowisku na Polanie Biały Potok (PBP2) udział młodych osobników jest właściwy – powyżej 25% wszystkich stwierdzonych. Na 3 stanowiskach jest mało młodych osobników, a dodatkowo brak osobników dorosłych. Na 2 stanowiskach na obszarze Natura 2000 Torfowiska Orawsko-Nowotarskie: Puścizna Rękowiańska 1 i Puścizna Rękowiańska 2 nie stwierdzono w ogóle młodych osobników. Brak młodych osobników lub ich niski udział ma zapewne związek z małą liczbą osobników w próbach.

Wskaźniki stanu siedliska:

Powierzchnia potencjalnego siedliska. Na wszystkich badanych stanowiskach ponad 50% ogólnej powierzchni stanowiły siedliska odpowiadające wymaganiom gatunku (stan właściwy – FV). Na

poszczególnych stanowiskach udział potencjalnych siedlisk wahał się od 60 do 80% powierzchni ogólnej stanowisk.

Malakocenoza. Lista współwystępujących gatunków ślimaków wskazywała na właściwy stan siedliska na większości stanowisk (5 na 6). Stwierdzono tam występowanie zespołów ślimaków o bogatym składzie gatunkowym, typowym dla zgrupowań z poczwarówką Geyera, z innymi rzadkimi i zagrożonymi gatunkami, takimi jak np. poczwarówka zwężona.. Tylko na jednym stanowisku, Puścizna Rękowańska 1, skład gatunkowy był zubożały (ocena U1). Stanowisko to miało równocześnie złe oceny (U2) dla wskaźników opisujących stan populacji.

Stopień zarośnięcia. Badane stanowiska nie są nadmiernie zarośnięte drzewami i krzewami. Mają charakter siedlisk otwartych. Odpowiada to wymaganiom gatunku i dlatego na wszystkich stanowiskach w obu badanych obszarach Natura 2000 wskaźnik otrzymał ocenę właściwą (FV). Na poszczególnych stanowiskach udział powierzchni stanowiska zarośniętej przez roślinność wkraczającą w wyniku zmian warunków siedliskowych wahał się od 20 do 40%. Mimo obserwowanego występowania drzew i krzewów na stanowiskach w obu obszarach Natura 2000 stan roślinności nie uległ takim przekształceniom, które wskazywałyby na znacząco niekorzystne zmiany siedliska. W otoczeniu stanowisk na Puściznie Rękowańskiej zaobserwowano pojawienie się trzciny. Jest to niepokojące zjawisko, ponieważ trzcina dość szybko się rozrasta degradując siedlisko poczwarówki Geyera.

Stopień wilgotności. Na wszystkich badanych stanowiskach stwierdzono właściwą (FV) wilgotność siedliska. Podłoże było wyraźnie mokre; po naciśnięciu powierzchni gruntu pojawiała się woda, a miejscami woda była widoczna powyżej poziomu gruntu oraz w zagłębieniach terenu.

Fragmentacja siedliska. Stwierdzono mały stopień fragmentacji siedliska na wszystkich badanych stanowiskach. Siedlisko na stanowisku najczęściej występuje w formie stosunkowo dużych płatów, pomiędzy którymi istnieje bezpośrednia łączność.

Podsumowanie ocen stanu ochrony gatunku na badanych stanowiskach

Tab. 3. Podsumowanie ocen stanu ochrony gatunku na badanych stanowiskach

Lp.	Stanowiska	Oceny			
		stan populacji	stan siedliska	perspektywy ochrony	ocena ogólna
1	Polana Biały Potok 1	U1	FV	FV	U1
2	Polana Biały Potok 2	U1	FV	FV	U1
3	Polana Biały Potok 3	U1	FV	FV	U1
4	Puścizna Rękowańska 1	U2	FV	U1	U2
5	Puścizna Rękowańska 2	U1	FV	U1	U1
6	Puścizna Rękowańska 3	U1	FV	U1	U1

Stan populacji: Na 5 stanowiskach stan populacji określono jako niezadowalający (U1), a na 1 stanowisku (Puścizna Rękowańska 1) jako zły. Odpowiedzialne za to są przede wszystkim niskie zagęszczenia osobników i związana z tym zaburzona struktura wiekowa. Przy ocenie stanu populacji decydujące znaczenie miała wartość wskaźnika „zagęszczenie”..

Stan siedliska: Stan siedlisk na badanych stanowiskach oceniono generalnie, jako bardzo dobry (stan właściwy FV), na co wskazywały niemal wszystkie wskaźniki. Powierzchnia potencjalnego

siedliska przekracza 50% powierzchni stanowiska, zespoły ślimaków mają bogaty i typowy skład, na stanowiskach nie stwierdza się istotnych, niekorzystnych zmian roślinności, siedliska mają właściwą wilgotność i w obrębie stanowisk nie uległy silnej fragmentacji.

Perspektywy zachowania (z uwzględnieniem zagrożeń): Perspektywy ochrony i zachowania gatunku na wszystkich stanowiskach zlokalizowanych na Polanie Biały Potok oceniono jako dobre (ocena FV), natomiast na stanowiskach w obszarze Torfowiska Orawsko-Nowotarskie - jako niepewne (ocena U1)

Stanowiska na Polanie Biały Potok są użytkowane w formie wypasu owiec. Wypas nie jest jednak zbyt intensywny. Praktykuje się go od dawna, a mimo to gatunek nie zaniknął. Realnym zagrożeniem jest postępująca sukcesja - zarastanie stanowisk przez drzewa i krzewy, ale wypas spowalnia ten proces. W niewielkim stopniu do niekorzystnych zmian w siedlisku może przyczyniać się zbiór jagód i grzybów. Wydaje się, że wymienione zagrożenia nie doprowadzą w krótkim czasie do zaniku populacji a obecnie wymagają jedynie monitoringu, dlatego perspektywy oceniono na FV.

W przypadku stanowisk na Puściźnie Rękowiańskiej, oprócz zarastania drzewami i krzewami, dodatkowym problemem jest wkraczająca na stanowiska trzcina, która zmienia charakter siedliska. Również na tych stanowiskach zbiera się jagody i grzyby. Na terenie Puścizny Rękowiańskiej, choć nie w bezpośredniej bliskości badanych stanowisk, obserwuje się nielegalne (ręczne) pozyskiwanie torfu. W związku z tym prowadzone są działania osuszające miejsca eksploatacji. Zintensyfikowanie tego procesu stworzy istotne zagrożenie dla siedliska poczwarówki Geyera, które osuszone i zdegradowane w szybkim tempie będzie podlegać sukcesji.

Gatunki obce. Nie stwierdzono obcych gatunków.

Ocena ogólna: Ogólna ocena wskazuje na niewłaściwy stan zachowania poczwarówki Geyera na badanych stanowiskach, na większości – niezadowolający (U1), a na jednym - jako zły U2). Spowodowane jest to głównie niskim zagęszczeniem osobników, a w przypadku stanowisk na Puściźnie Rękowiańskiej – także słabszych perspektyw zachowania Na stanowisku z oceną (U2), nie stwierdzono obecności gatunku.

W przypadku poczwarówki Geyera, która jest bardzo słabo poznanym gatunkiem w Polsce, (jej stanowiska na Podhalu zostały odkryte w tym dziesięcioleciu), najistotniejsze jest potwierdzenie jej obecności na stanowiskach i opisanie siedliska, w którym występuje.

Stan ochrony gatunku w obszarach Natura 2000

Tab. 4. Podsumowanie ocen stanu ochrony gatunku na obszarach Natura 2000 (istniejących i projektowanych)

Lp.	Obszary	Oceny			
		stan populacji	stan siedliska	perspektywy ochrony	ocena ogólna
1	PLH120026 Polana Biały Potok	U1	FV	FV	U1
2	PLH120016 Torfowiska Orawsko-Nowotarskie	U1	FV	U1	U1

Stan ochrony poczwarówki Geyera w obu badanych obszarach Natura 2000 (Polana Biały Potok i Torfowiska Orawsko-Nowotarskie) jest niezadowalający (U1). Choć stan siedlisk jest dobry, populacje są prawdopodobnie niewielkie (niskie stwierdzone zagęszczenia). W przypadku Torfowisk także perspektywy ochrony oceniane są jako niezadowalające z uwagi na obserwowane procesy sukcesji oraz praktykowana ręczną eksploatację torfu. Dodatkowym niekorzystnym czynnikiem jest zarastanie stanowisk trzciną. Na Polanie Biały Potok pewne zagrożenie stwarza również postępująca sukcesja, która jest jednak hamowana przez wypas owiec.

Stan ochrony w regionie alpejskim

Tab. 5. Ocena stanu ochrony gatunku w region biogeograficznym alpejskim

Region	Oceny			
	stan populacji	stan siedliska	perspektywy	ocena ogólna
Region biogeograficzny alpejski	U1	FV	U1	U1

Ponieważ badano wszystkie znane stanowiska gatunku, można podsumować stan jego zachowania na poziomie regionu biogeograficznego. Jest to stan niezadowalający (U1), przede wszystkim z uwagi na stan populacji (U1). Na większości stanowisk gatunek osiąga niskie liczebności. Natomiast stan siedlisk jest właściwy (FV). Perspektywy ochrony oceniono jako niezadowalające (U1) ze względu na zidentyfikowane zagrożenia, istotne zwłaszcza w przypadku stanowisk na Puściźnie Rękowiańskiej.

Należy zaznaczyć, że występowanie gatunku nie jest dostatecznie rozpoznane w regionie alpejskim. Istnieje wiele miejsc, gdzie występują siedliska odpowiednie dla poczwarówki Geyera. Należałoby przeprowadzić w tych miejscach badania inwentaryzacyjne.